

УДК [378.015.3:159.954]:[378.147:7-051]

DOI: 10.31499/2307-4906.3.2025.340452

## ОРІЄНТОВАНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО ХУДОЖНЬО- ОБРАЗНОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ДІЙСНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

**Руслан Пильнік**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри образотворчого мистецтва, факультет мистецтв, художньо-графічне відділення, Криворізький державний педагогічний університет.

ORCID: 0000-0003-1320-7716

E-mail: r.o.pylnik@gmail.com

**Ірина Брижата**, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва, факультет мистецтв, художньо-графічне відділення, Криворізький державний педагогічний університет.

ORCID: 0000-0001-8257-0936

E-mail: brizhataya65@gmail.com

**Ольга Петренко**, викладач кафедри образотворчого мистецтва, факультет мистецтв, художньо-графічне відділення, Криворізький державний педагогічний університет.

ORCID: 0000-0003-2563-9911

E-mail: ultramarin210585@gmail.com

*У статті схарактеризовані здатність особистості до художньо-образного відображення дійсності як важливого чинника художньо-творчого потенціалу особистості й можливості професійної підготовки в умовах закладу вищої освіти. Розкрито сутність, зміст, структурні компоненти, механізм формування цього складного особистісного утворення. Обґрунтовано реалізації професійної підготовки на основі культуровідповідного підходу до формування художньо-образного відображення й оптимізації розвитку художньо-творчого потенціалу фахівця мистецьких спеціальностей. Схарактеризовані механізм формування здатності до художнього відображення дійсності. Обґрунтовано, що здатність до художньо-образного відображення дійсності базується на основі єдності аналізу і синтезу за допомогою прийомів: конкретно-дійових, наочно-образних, абстрактних, практичних і теоретичних, свідомих дій. Встановлено, що професійна підготовка, орієнтована на формування здатності до художньо-образного відображення дійсності, передбачає організацію систематичного і цілеспрямованого освітнього процесу у спеціально створених умовах.*

**Ключові слова:** світогляд; мистецька діяльність; свідомі дії; художньо-образне відображення дійсності; саморозвиток особистості; художньо-рольова ситуація; формування здатності художньо-образного відображення дійсності; професійна підготовка; формування фахівця.

## ORIENTATION OF PROFESSIONAL TRAINING TO THE FORMATION OF THE ABILITY TO ARTISTICALLY REFLECT REALITY IN FUTURE SPECIALISTS OF ARTISTIC SPECIALTIES

**Ruslan Pylnik**, Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Fine Arts, Kryvyi Rih State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-1320-7716

E-mail: r.o.pylnik@gmail.com

**Iryna Bryzhata**, Senior Lecturer, Department of Fine Arts, Faculty of Arts, Art and Graphic Department, Kryvyi Rih State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0001-8257-0936

E-mail: brizhataya65@gmail.com

**Olga Petrenko**, Lecturer, Department of Fine Arts, Faculty of Arts, Art and Graphic Department, Kryvyi Rih State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-2563-9911

E-mail: ultramarin210585@gmail.com

*The article characterizes the ability of a person to artistically reflect reality as an important factor in the artistic and creative potential of a person and the possibilities of professional training in a higher education institution. The essence, content, structural components, and the mechanism of formation of this complex personal formation are revealed. The implementation of professional training based on a culturally appropriate approach to the formation of artistic and figurative reflection and optimization of the development of the artistic and creative potential of a specialist in artistic specialties is substantiated. The mechanism of the formation of the ability to artistically reflect reality is characterized. It is substantiated that the ability to artistically and figuratively reflect reality is based on the unity of analysis and synthesis using the following techniques: concrete-action, visually-figurative, abstract, practical and theoretical, conscious actions. It has been established that professional training, focused on the formation of the ability to artistically reflect reality, involves the organization of a systematic and purposeful educational process in specially created conditions.*

**Keywords:** worldview; artistic activity; conscious actions; artistic and figurative reflection of reality; artistic and role situation; personal self-development; formation of the ability to artistic and figurative reflection of reality; professional training; formation of a specialist.

Сучасна соціальна дійсність інтенсивно змінюється, замість техногенної цивілізації приходить антропологічна, що зумовлює перехід суспільства до демократичних відносин, творчої діяльності у різних сферах життя й перетворення соціального середовища на принципах збагачення культурно-художнього потенціалу суспільства. Культурно-художній потенціал є базою осмислення людиною значущості, культури, мистецтва і освіти в усіх сферах професійної діяльності, її здатності перетворювати і збагачувати соціально-освітній простір на принципах мистецтва. У Законі «Про освіту» система професійної підготовки закріплена як сукупність спадкоємних освітніх програм, які спрямовані на реалізацію функцій з розвитку людського капіталу та вирішення соціальних завдань [7, с. 107]. Звідси випливає, що формування здатності до художнього сприйняття дійсності й професіоналізм фахівця – це взаємообумовлені й взаємопов'язані між собою процеси, які реалізуються в системі

професійної підготовки в умовах закладу вищої освіти.

Освітні пріоритети і вимоги до якості підготовки майбутніх фахівців постійно змінюються, актуалізується проблема формування творчої особистості, розвитку і саморозвитку здатності до перетворення суспільного простору на культурно-художніх засадах, вирішення якої пов'язано з активізацією зусиль по формуванню у майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей здатності до художнього відображення дійсності та її перетворення відповідно вимогам культури, мистецтва, освіти.

Проблема формування творчої особистості з розвинутим духовно-художнім потенціалом було предметом багатьох дослідників. Викликають зацікавленість роботи, у яких обґрунтовується формування творчої особистості в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців: обґрунтування можливостей професійно-креативного середовища в закладах вищої освіти як важливої умови творчого зростання особистості (Л. Мартинець [9], О. Олійник [10], та ін.); розвиток критичного мислення (В. Бондарь [2], О. Пометун [12], Н. Цьома [15] та ін.), збагачення почуттєво-емоційної сфери особистості (Т. Довга [6]), ціннісно-сислової спрямованості дій (Ю. Пелех [12]), формування креативності (Г. Решетнікова [13] та ін.); застосування активних форм і методів професійної підготовки майбутніх фахівців (О. Біла [1], М. Кондрашов [8], М. Слюсаренко [14] та ін.).

Інтерес представляють дослідження зарубіжних науковців, що розкривають систему професійної підготовки особистості як суб'єкта інноваційних освітніх процесів, професійного розвитку та саморозвитку особистості: ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців пов'язують із діями викладача, успішною особистістю, творчою людиною (G. Öztürk [18]), здатністю контролювати цілі, застосовувати моделі різних форм роботи (A. Flechner [17]), діяльністю, кінцевим підсумком дій якого є внутрішній стан особистості на рівні потреби пізнавати нове, освоювати знання, виробляти матеріальні й духовні цінності (D. Ripley [16]).

Актуальність проблеми вмотивована необхідністю розроблення теоретичних основ формування здатності до художньо-образного відображення дійсності у майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей і визначення комплексу педагогічних умов, що стимулюють ефективність професійної підготовки, орієнтованої на формування цього особистісного утворення як важливої характеристики свідомості особистості.

**Мета статті** – обґрунтування можливості професійної підготовки в формуванні здатності майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей до художньо-образного відображення дійсності в умовах закладу вищої освіти.

Стратегією професійної підготовки майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей є пошук внутрішніх ресурсів підвищення якості професійної освіти, зміни траєкторії характеру мистецької діяльності. Стратегія і тактика мистецької освіти спрямовані на забезпечення динаміки творчого зростання особистості, зміну зв'язків особистісних і професійних якостей при вирішенні питань, чому і як вчити студентів у закладі вищої освіти.

Пріоритетом професійної підготовки фахівців мистецьких спеціальностей є не тільки те, наскільки вони оволоділи основами теоретичних знань, а й в тому, як вони здатні використовувати набутий досвід в постійно змінних умовах життя, вимог суспільства до освіти і мистецької діяльності відповідно власних потреб і здатності сприймати й перетворювати дійсність на культурно-художніх принципах, творчого

підходу до використання їх в практичній діяльності. Зростає потреба в розвитку художньо-творчих здібностей і якостей особистості, серед яких важливе значення набуває здатність студентів до художньо-образного відображення дійсності, об'єктивного використання не тільки мистецької інформації, але й використання її для збагачення культурно-освітнього середовища, розвитку культурно-художньої свідомості майбутніх фахівців. Усі ці якості характеризують рівень сформованості здатності майбутніх фахівців творчих спеціальностей до художньо-образного відображення дійсності. Розуміння соціальної значущості мистецької діяльності й творчого відображення дійсності, систематичне вдосконалення художньої свідомості й потреби в створенні оригінального продукту слугують базою формування здатності до художньо-образного відображення дійсності у майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей.

Формування даної властивості майбутнього фахівця мистецьких спеціальностей зумовлена, з одного боку «світом речей», об'єктів, з іншого – їх художньо-естетичної цінністю «світу людини», суб'єктів. Така двохаспектність професійної підготовки знаходить відображення в ідеях: студент – основна, цінність освітнього процесу; значущість універсальності і фундаментальності художньо-естетичних цінностей; стратегія оновлення професійної підготовки, основою якої є гармонізація цілей і засобів, пріоритетом творчості в розвитку особистості й реалізації культурновідповідного підходу до формування здатності студентів до художньо-образного відображення дійсності як важливої характеристики їх професіоналізму.

Сьогодні в професійній підготовці домінантою є забезпечення динаміки художньо-творчих поглядів, здібностей, здатності об'єктивного художньо-творчого відображення дійсності в свідомості майбутнього фахівця мистецьких спеціальностей. Важливу роль в професійному становленні майбутнього фахівця С. Гончаренко відводив його свідомості, яку розглядав як «власливий людині спосіб ставлення до світу через суспільно вироблену систему знань, закріплених у мові» [5, с. 299]. Сутність свідомості він трактував як здатність людини відображати світ й використовувати свідомі дії для досягнення меті на основі механізму відображення й орієнтуватися в нових ситуаціях, самостійно застосовувати теоретичні знання в них, активно ставитися до дійсності.

Відображення – це форма суспільної самосвідомості людини, через яку вона сприймає, осмислює, перетворює й оцінює навколишню дійсність як світ свого буття й практичної діяльності [3]. Здатність художньо-образного відображення дійсності – це узагальнені уявлення про мистецтво, художній світ й спрямованість поглядів і дій на художні образи, предмети мистецтва, про зміст його в покращенні освітнього простору, збагаченні змісту професійної діяльності, а також системи художніх переконань, принципів та ідеалів мистецької діяльності. Це особистісне утворення формується внаслідок практичного освоєння мистецької діяльності, духовної культури суспільства, пануючих художньо-естетичних принципів та морально-естетичних почуттів, установки на перетворення дійсності на основі активного мислення, художнього сприйняття, ставити високі й розумні вимоги до об'єктивного відтворення художніх поглядів, образів, предметів мистецтва.

Показником даної здатності є свідомі художні дії, спрямовані на сприйняття й досягнення запланованої мети мистецької діяльності й здійснювання їх за допомогою художньо-рольових ситуацій. Свідомі дії передбачають усвідомлення умов освітнього середовища, засобів і способів мистецької діяльності, що в свою чергу передбачає участь

механізмів художнього відображення і вражається в можливості дати характеристику в художньої формі. Свідомі дії дають можливість студентам орієнтуватися в умовах мистецької діяльності, самостійно застосовувати теоретичні знання до практичних ситуацій, активно ставитися до навколишньої дійсності.

Художньо-образне відображення дійсності – один з процесів пам'яті під час якого відбувається сприйняття художніх об'єктів, процесів, явищ у вигляді уявлень, думок, почуттів, дій. Воно може бути мимовільним, що відбувається спонтанно, призвільне, без спеціальної мети і довільним – цілеспрямованим процесом, який є свідомо запланованої діяльності, завданням – пригадати щось, перетворити явище, дійсність в художні образи.

Формування здатності до художньо-образного відображення дійсності передбачає виявлення особистісних сенсів мистецьких знань, суб'єктну позицію студентів у освітньому процесі, спираючись на природну активність, вибірковість в сприйнятті знань й мистецької діяльності, їх специфіки. Все це впливає на формування здатності до художньо-образного сприйняття й відображення мистецьких знань, переробку, репрезентацію їх в освітньому процесі, проєктування індивідуального художнього досвіду шляхом використання культуровідповідного підходу до структурування цілей, змісту, технологій професійної підготовки на принципах мистецтва.

Формування здатності до художньо-образного відображення дійсності у майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей не мимовільний, а складний цілеспрямований процес, який є важливою частиною професійної підготовки в умовах закладу вищої освіти. Професійна підготовка орієнтована на розв'язання реальних завдань у сфері мистецтва з оперуванням пам'яті й художньо-образного відображення дійсності в художньо-рольових ситуаціях, які базуються на чуттєво-емоційному сприйнятті і постійно перебудовують структуру і зміст професійної підготовки.

Мета професійної підготовки – формування здатності майбутніх фахівців до художньо-образного відображення студентами дійсності засобами мистецької діяльності в системі активної діяльності особистісної спрямованості. Завдання, які вирішуються на семінарських заняттях, художніх практиках, тренінгах, передбачають підвищення мистецької грамотності, розвиток у студентів самостійності, активності, мобільності дій, здібності до нестандартних думок, оригінальних суджень, умінь доказово і аргументовано формулювати і відстоювати власні погляди на вирішення художньо-творчих проблем.

Мета і завдання професійної підготовки орієнтовані на закріплення умінь використовувати творчий потенціал й накопичення досвіду креативної діяльності в практичній роботі; формування здатності до нестандартних дій, моделювання художньо-рольових ситуацій як важливого засобу формування здатності студентів до художньо-образного відображення дійсності у мистецької діяльності.

Домінантою в професійній підготовці є забезпечення позитивної динаміки розвитку здатності майбутнього фахівця до художньо-образного відображення дійсності, яка є основою мобільності, активних дій його у нестандартних ситуаціях. У дослідженні Г. Решетнікової обґрунтована необхідність розвитку креативності майбутнього фахівця, показниками якої є оригінальність мислення, здатність до смислового самовираження та сукупність творчих здібностей, що слугують основою вирішення різноманітних навчальних проблем у процесі професійно-педагогічної

діяльності [13, с. 14]. Ці якості характеризують і ступень сформованості здатності студентів до художньо-образного відображення дійсності в системі професійної підготовки.

При цьому важлива не тільки результативна, а й її процесуальна сторона професійної підготовки, орієнтованої на проєктування її як системи художньо-творчого зростання майбутнього фахівця. В цій системі виникає необхідність індивідуалізації художньо-образного сприйняття дійсності, бажання відображати й перетворювати середовище відповідно вимогам освіти і мистецтва. Система професійної підготовки має особистісно-розвиваючий характер. Вона орієнтована на забезпечення переходу від продуктивно-інформаційної до продуктивно-творчої діяльності, яка впливає на формування творчого відношення до художніх об'єктів, стимулювання художньо-образного їх сприйняття й відображення майбутніми фахівцями мистецьких спеціальностей.

Організація професійної підготовки базується на культуровідповідному підході до формування у майбутніх фахівців здатності до художньо-образного відображення дійсності. Цей підхід забезпечує взаємодію колективних, групових та індивідуальних форм художньої діяльності, орієнтує не тільки на оволодіння основами предметних знань, а й накопичення досвіду художньо-образного сприйняття і відображення дійсності, розвитку здатності студентів вводити художні аспекти в процес сприйняття і перетворення дійсності на принципах мистецтва. Культуровідповідний підхід реалізується шляхом моделювання художньо-рольових ситуацій, які відображають різні види художньо-мистецької діяльності.

Як свідчить практика, не кожне заняття (лекція, семінар, лабораторне, практичне заняття) є формою розвитку здатності до художньо-образного відображення дійсності, сприймання і відображення студентами художніх об'єктів. В цьому плані практичну значущість набуває структурування змісту професійної підготовки у вигляді художньо-рольових ситуацій, які забезпечують їх учасникам можливість: а) виступати в ролі суб'єкта художньої діяльності; б) удосконалювати художньо-образне мислення та збагачувати художньо-творчий потенціал; в) вільно обирати способи вирішення проблемно-художніх завдань; г) використовувати різні техніки вдосконалення прийомів художньо-образного сприйняття і відображення дійсності.

Моделювання художньо-рольових ситуацій у змісті професійної підготовки стимулює майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей до пошуку, аналізу, оцінки, виявлення проблем і протиріччя, використання способів їх подолання; формулювання власних висновків, оригінальних суджень, оперування художньою інформацією; забезпечує швидкість і мобільність відображення художньої дійсності. Формування цього особистісного утворення реалізується шляхом використання різних форм і методів навчання: метод художніх асоціацій (набір ситуацій для нового сприйняття художніх обставин), «мозкової атаки» (генерування нових підходів і практичних дій), метод «Дельфи» (вибір із різних альтернативних ситуацій найбільш відповідну мистецьким принципам), метод чорного ящика (в основі якого різні підходи до відображення дійсності, рішення проблемно-художніх ситуацій, які стимулюють розвиток художнього сприйняття, відображення і перетворення ситуацій на принципах мистецтва) та ін. На заняттях тренінгу студентам необхідно практикувати різноманітні види завдань: креативно-пошукові, проєктно-перетворювальні, самоаналізу, творчих проєктів та ін.,

продуктивність яких в професійній підготовці майбутніх фахівців підтверджена багатьма вченими.

Необхідність використання різноманітних форм і методів в професійній підготовці підтверджує М. Слюсаренко, відмічаючи, що вони стимулюють пізнавальну активність, самостійність, креативність і рефлексивність дій, впливають на суб'єктну позицію студентів стосовно предметного змісту, дозволяють вільно обирати спосіб її активізації та висловлювати власну думку щодо оцінки досягнутого результату [14, с. 297]. М. Кондрашов підкреслює значущість моделювання подієво-рольових ситуацій у процесі вивчення навчальних дисциплін. На його думку, в цих ситуаціях майбутні фахівці не лише оволодівають знаннями, а й розвивають фізичні, емоційні та волевові якості власної особистості [8, с. 111]. Г. Решетнікова говорить про необхідність використання в професійній підготовці ділових і рольових ігор, дебатів, телемостів, проєктування, творчих завдань, що забезпечують розвиток креативності, здатності формування нових стратегій, несподіваних варіантів виконання професійних завдань, розвитку фантазії і уяви [13, с. 10]. Ці якості є базою формування здатності майбутніх фахівців до художньо-образного відображення дійсності в умовах закладу вищої освіти.

У професійній підготовці позитивну функцію виконують проблемно-ситуаційні методи, які спираються не стільки на індивідуальні форми відображення художньо-рольових ситуацій, скільки стимулюють взаємодію, співпрацю і співтворчість у вирішенні мистецьких проблем, створюють умови для обміну ініціативними, оригінальними способами дій, що позитивно впливає на формування у студентів здатності художньо-образного відображення дійсності.

Стан професійної підготовки в закладах мистецької освіти свідчить, що її реалізація відбувається в основному через переорієнтацію міждисциплінарної взаємодії суспільствознавчих, мистецтвознавчих, психолого-педагогічних дисциплін на особистісно діяльнісну спрямованість, збільшення художньо-культурних аспектів в змісті загально-спеціальних профілюючих дисциплін. Однак все ще недооцінюється її орієнтованість на формування професійних якостей, які характеризують творче становлення майбутніх фахівців художньо-мистецьких спеціальностей.

Ми виходимо, що ефективність професійної підготовки в формуванні здатності майбутніх фахівців до художньо-образного відображення дійсності залежить від умов, в яких вона зорганізується. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» подається сутність поняття «умова» як необхідної обставини, передумови, яка робить можливим здійснення чого-небудь [3]. Ю. Пелех під педагогічними умовами розуміє створення креативної атмосфери, що сприяє формуванню ціннісно-сміслових новоутворень у динаміці розвитку відповідної сфери, професійно-значущих якостей, які разом із компетенціями визначають рівень готовності спеціаліста до майбутньої діяльності [11, с. 329].

У науковій літературі обґрунтовані можливості в оптимізації професійної підготовки в різних умовах. Так, на думку Л. Мартинець, результативність педагогічної діяльності зумовлюється створенням психологічно безпечного освітнього середовища, у якому дії педагога спрямовані на обставини, в яких його суб'єкти можуть проявляти власну активність [9]. Серед умов Т. Довга виділяє збагачення чуттєво-емоційного аспекту інтелекту майбутнього фахівця як важливого чинника творчого відображення дійсності [6]. М. Кондрашов відмічає продуктивність використання активних форм й

методів у професійному становленні студента, розвитку його здатності до самостійності дій в обраній професійній сфері, закріплення зразків діяльності в їх свідомості [8, с. 254].

Зарубіжні дослідники ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців пов'язують із діями викладача, успішною особистістю, творчою людиною (G. Öztürk [18]), здатною контролювати цілі, застосовувати моделі різних форм роботи (A. Flechner [17]), діяльністю, кінцевим підсумком дій якого є внутрішній стан особистості на рівні потреби пізнавати нове, освоювати знання, виробляти матеріальні й духовні цінності (D. Ripley [16]).

Серед педагогічних умов, найбільш ефективними є: створення розвиваючого освітнього середовищу, реалізація культуровідповідного підходу до формування професійних якостей майбутніх фахівців художньо-мистецької діяльності, використання різноманітних прийомів і способів мистецької діяльності. Значущість цих умов підтверджена у працях різних вчених. Ефективність професійної підготовки в умовах закладу вищої освіти зумовлюється забезпеченням необхідних обставин для художньо-образного сприйняття і відображення дійсності, набуття досвіду вирішення мистецьких проблем шляхом включення студентів у художньо-рольові ситуації, як засобу їх творчої самоорганізації.

Таким чином, здійснений аналіз можливостей професійної підготовки в формуванні здатності майбутніх фахівців творчих спеціальностей до художньо-образного відображення дійсності свідчить, що її результативність забезпечується спрямованістю на розвиток здатності до швидкого сприйняття художньо-освітніх ситуацій; креативного рішення мистецьких проблем, аналіз і структурування нових характеристик художніх обставин, вміння мислити, аргументувати власні ідеї, подолати застарілі підходи, стимулювати майбутніх фахівців до перетворення дійсності на принципах мистецтва, мобільних дій і оригінальних рішень. Тому важливими залишаються питання подальшого дослідження шляхів оновлення методики і технології самостійної роботи; обґрунтування положень культуровідповідного підходу до формування цього особистісного утворення засобами позааудиторної роботи; розроблення й використання нетрадиційних технологій художньої діяльності. З розробкою цих проблем пов'язані пошуки подальшого вдосконалення професійного образу сучасного фахівця творчих спеціальностей.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Біла О. Застосування інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців соціономічної сфери до проєктної діяльності. *Збірник наукових праць Уманського державного університету*. 2012. Ч. 4. С. 18–23.
2. Бондарь В. І. Критичне мислення в психології і педагогіці: сутність, розвиток, формування: посібник. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 107 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
4. Волкова Н. В. Підготовка майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності у галузі харчових технологій: теоретико-методичний аспект: монографія. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2024. 320 с.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
6. Довга Т. Чуттєво-емоційний аспект дитячого інтелекту як проблема гуманістичної педагогіки. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002 : збірник наукових праць до 10-річчя АПН України*. Харків: ОВС, 2002. Ч. 1. С. 151–158.
7. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38–39.
8. Кондрашов М. М. Теоретичні і методичні засади управління якістю підготовки майбутніх

- учителів до успішної професійної діяльності в умовах університетської освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.06. Черкаси, 2020. 692 с.
9. Мартинець Л. А. Управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів у загальноосвітньому навчальному закладі : монографія. Вінниця: ТОВ «Ніланд ЛТД», 2017. 408 с.
  10. Олійник О. М. Культурний простір, комунікація, місто: співвідношення понять. *Культура і мистецтво у сучасному світі*. 2019. № 20. С. 169–177.
  11. Пелех Ю. В. Ціннісно-смысловий концепт професійної підготовки майбутнього педагога. Рівне: Тетіс, 2009. 400 с.
  12. Пометун О. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Гірська школа Українських Карпат*. 2020. № 22. С. 89–98.
  13. Решетнікова Г. Б. Формування креативності майбутнього вчителя філологічних спеціальностей у процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кіровоград, 2014. 20 с.
  14. Слюсаренко М. А. Формування технологічної культури майбутніх учителів природничих дисциплін: теоретико-методичний аспект: монографія. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2024. 396с.
  15. Цьома Н. С. Розвиток критичного мислення майбутніх робітників у процесі вивчення інформативних дисциплін: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Суми, 2020. 276 с.
  16. Ripley Dale. The Successful Teacher's Survival Kit: 83 Simple Things that Successful Teachers Do to Thrive in the Classroom. Rowman & Littlefield. 2018. 172 p.
  17. Flechner Abraham. The usefulness of useless knowledge. Prinzeon University Press, 2017. 435 p.
  18. Öztürk G. Digital citizenship and its teaching: A literature review. *Journal of Educational Technology & Online Learning*, 2021. № 4(1). 31–45.

## REFERENCES

1. Bila, O. (2012). Zastosuvannya interaktyvnykh metodiv navchannya u profesiyniy pidhotovtsi maybutnikh fakhivtsiv sotsionomichnoyi sfery do proyektnoyi diyal'nosti. *Zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho derzhavnoho universytetu*. CH. 4, 18–23 [in Ukrainian].
2. Bondar', V. I. (2015). Krytychne myslennya v psykholohiyi i pedahohitsi: sutnist', rozvytok, formuvannya: posibnyk. Kyiv: NPU im. M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
3. Velykyy tlumachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy. (2009). Kyiv. Irpin': VTF "Perun" [in Ukrainian].
4. Volkova, N. V. (2024). Pidhotovka maybutnikh inzheneriv-pedahohiv do profesiynoyi diyal'nosti u haluzi kharchovykh tekhnolohiy: teoretyko-metodychnyy aspekt: monohrafiya. Ternopil': FOP Osadtsa YU. V. [in Ukrainian].
5. Honcharenko, S. U. (1997). Ukrayins'kyy pedahohichnyy slovnyk. Kyiv: Lybid' [in Ukrainian].
6. Dovha, T. (2002). Chuttyevo-emotsiynnyy aspekt dytyachoho intelektu yak problema humanistychnoyi pedahohiky. *Rozvytok pedahohichnoyi i psykholohichnoyi nauk v Ukrayini 1992-2002 : zbirnyk naukovykh prats' do 10-richchya APN Ukrayiny*. Kharkiv: OVS, CH. 1. 151–158.
7. Zakon Ukrayiny "Pro osvitu". (2017). Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR). № 38–39 [in Ukrainian].
8. Kondrashov, M. M. (2020). Teoretychni i metodychni zasady upravlinnya yakisty pidhotovky maybutnikh uchyteliv do uspishnoyi profesiynoyi diyal'nosti v umovakh universytet's'koyi osvity: dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.06. Cherkasy, 692 [in Ukrainian].
9. Martynets', L. A. (2017). Upravlinnya osvitim seredovyschem profesiynoho rozvytku vchyteliv u zahal'noosvitn'omu navchal'nomu zakladi : monohrafiya. Vinnytsya: TOV "Niland LTD" [in Ukrainian].
10. Oliynyk, O. M. (2019). Kul'turnyy prostir, komunikatsiya, misto: spivvidnoshennya ponyat'. *Kul'tura i mystetstvo u suchasnomu sviti*, 20, 169–177 [in Ukrainian].
11. Pelekh, YU. V. (2009). Tsinnisno-smyslovyy kontsept profesiynoyi pidhotovky maybutn'oho pedahoha. Rivne: Tetis [in Ukrainian].
12. Pometun, O. (2020). Krytychne myslennya yak pedahohichnyy fenomen. *Hirs'ka shkola Ukrayins'kykh Karpat*, 22, 89–98 [in Ukrainian].
13. Reshetnikova, H. B. (2014). Formuvannya kreatyvnosti maybutn'oho vchytelya filolohichnykh spetsial'nostey u protsesi vyvchennya fakhovykh dystsyplin: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Kirovohrad, 20 s. [in Ukrainian].
14. Sliusarenko, M. A. (2024). Formuvannya tekhnolohichnoyi kul'tury maybutnikh uchyteliv

- pryrodnych dystrylin: teoretyko-metodychnyy aspekt: monohrafiya Ternopil': Osadtsa YU. V. [in Ukrainian].
15. Ts'oma, N. S. (2020). Rozvytok krytychnoho myslennya maybutnikh robitnykiv u protsesi vyvchennya informatyvnykh dystrylin: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Sumy, 276 s. [in Ukrainian].
  16. Ripley, Dale. (2018). The Successful Teacher's Survival Kit: 83 Simple Things that Successful Teachers Do to Thrive in the Classroom. Rowman & Littlefield [in Ukrainian].
  17. Flechner, A. (2017). The usefulness of useless knowledge. Prinseton University Press [in Ukrainian].
  18. Öztürk, G. (2021). Digital citizenship and its teaching: A literature review. *Journal of Educational Technology & Online Learning*, 4 (1), 31–45 [in Ukrainian].